

ВПЛИВ ДІАГНОСТИКИ ЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ НА ДОСТОВІРНІСТЬ ТА ЯКІСТЬ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

У статті розглянута роль діагностики якості та достовірності економічних показників фінансової звітності, яка дозволить виявити користувачеві загрозу банкрутства та запропонувати власникам заходи щодо уникнення помилок, відхилень та викривлення інформації, прийняття стратегічних рішень у відношенні захисту підприємства від кризових явищ

The article examined the role of diagnostic quality and reliability of financial reporting of economic indicators that will allow the user to identify the threat of bankruptcy and propose measures for owners to avoid the errors, deviations and distortions of information, strategic decisions regarding the protection of company crisis.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Український бухгалтерський облік протягом тривалого періоду часу існував поза процесами міжнародної гармонізації [1, с.674; 2, с.89], особливо в радянський період, оскільки створений і функціонуючий в роки радянської влади вітчизняний облік відповідав вимогам централізовано планованої економіки, коли переважна частина національного майна перебувала у розпорядженні держави і контролювалася державними органами управління.

Розвиток ринкових відносин призвів до розширення числа зацікавлених користувачів фінансової звітності, в тому числі іноземних та вітчизняних інвесторів, а так само показав необхідність володіння повною систематизованою інформацією самими організаціями для успішного ведення бізнесу.

У зв'язку з вищевикладеним, стає зрозумілим об'єктивна необхідність у достовірності інформаційних показників, що успішно досягається фінансовою діагностикою та її оціночними показниками.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Якщо простежити еволюцію наукових досліджень в області моделей прогнозування банкрутства і факторного аналізу ефективності діяльності підприємства, то піком наукової думки можна назвати початок 20 століття. Так, Р. Смітт і А. Вінакор зробили припущення, що найбільш надійним показником майбутнього банкрутства представляється зниження відношення чистого оборотного капіталу до суми активів. Далі, П. Г. Фіцпатрік зробив висновок про те, що найбільш яскраво вираженими показниками вважаються відношення прибутку до чистого власного капіталу і чистого власного капіталу до суми заборгованості.

Однак, С. Л. Мервін за десятирічний період своїх досліджень запропонував свою трьохмірну модель: коефіцієнта покриття процентних виплат, відношення чистого оборотного капіталу до суми активів і відношення чистого власного капіталу до суми заборгованості; і довів, що ці показники задовго до банкрутства демонструють зниження свого значення.

У подальшому, з метою більш точного прогнозування імовірності банкрутства підприємств стали використовуватися економіко-математичні моделі відомих зарубіжних економістів Альтмана, Таффлера, Тішоу, Фулмера, Спрінгейта та інші [3, с.246-247; 4, с.443; 5, с.181; 6, с.267; 7, с.124].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Необхідно відзначити, що жодну з наведених моделей не можна вважати досконалою, тому їх слід розглядати як допоміжні засоби аналізу діяльності підприємств взагалі та оцінки показників у тому числі.

Відомо, що чим більші обсяги виробництва, чим розгалуженіша організаційна структура підприємств, тим детальніше необхідно вивчати причини змін основних показників ефективності господарської діяльності, які полягають в основі підбору інформації, яка формує показники фінансової звітності.

Справа в тому, що при значних обсягах виробництва навіть невелика економія витрат на одиницю продукції трудових, матеріальних або фінансових ресурсів може призвести до суттєвого зростання прибутку та поліпшення фінансового стану підприємства.

Результативність діагностики в значній мірі залежить від наукової обґрунтованості та глибини методик, які застосовуються.

Методологічні погрішності в складанні фінансової звітності можуть бути причиною прийняття помилкових управлінських рішень.

Постановка завдання. Якщо пов'язати фінансову діагностику з загальним діагностичним процесом, то очевидно, що не можна обмежити інструментарій діагностики розрахунком тільки фінансових показників, тобто включається попередній аналіз загальної економічної інформації, здійснюється порівняльний в динаміці та нормативний аналіз, для визначення кола «вузьких» місць.

Метою дослідження є виділення основного інструментарію фінансової діагностики економічних показників та адаптування її до впровадження у багато структурних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансовий інструментарій діагностики досить великий, він включає в себе велику кількість фінансових показників (коефіцієнтів), які часто дублюють один одного, і не завжди очевидна необхідність використання тих чи інших коефіцієнтів. На багатьох підприємствах використовується найчастіше велика кількість фінансових коефіцієнтів, перелік яких визначає фінансовий директор. Ці показники «лягають на стіл» керівника, і він нерідко не знає, що з ними робити, як їх використовувати для цілей прийняття подальших управлінських рішень.

Основними інструментами фінансової діагностики є:

- горизонтальний і вертикальний аналіз фінансової звітності;
- використання оціночних показників-індикаторів (коефіцієнтів);
- застосування діагностичних моделей.

Перш за все, підкреслимо різницю між поняттями «інформація» і «дані». Дані бухгалтерського обліку звичайно представляють собою набір будь-яких відомостей, головним чином, кількісного характеру, які в тій чи іншій мірі характеризують підприємство.

Суттєво те, що на основі цієї слабо структурованої інформації принципово неможливо виробити ефективну діагностику. Термін «інформація» передбачає деяку ступінь організації даних, причому порядок упорядкування інформації служить цілям її використання.

Структурне упорядкування фінансових даних полягає в складанні фінансової звітності, коли фінансові дані організовуються за спеціальними форматами, що створює форми фінансової звітності: форму 1 «Баланс»; форму 2 «Звіт про фінансові результати» і так далі [8, с.187; 9, с.42]. Чи можна здійснити ґрунтовний аналіз підприємства за допомогою цих даних? Принципово, так. Але це може зробити тільки досвідчений фінансист.

Керівнику необхідна деяка більш узагальнено представлена і лаконічна система даних. У той же час отримати відповіді на деякі більш уточнюючі питання можна тільки на підставі первинних фінансових звітів.

Наприклад, найбільш часто використовуємий горизонтальний та вертикальний аналіз показників діяльності підприємств дає нам уявлення в першому випадку про ступінь змін головних показників фінансової звітності, – в іншому – дозволяє вивчити структуру балансу шляхом розрахунку питомої ваги окремих його статей в загальному підсумку, або в розрізі основних груп статей.

Якщо істотним недоліком горизонтального аналізу є невідповідність даних, то вертикальний аналіз усе-таки дозволяє відстежувати і прогнозувати структурні зміни у

складі активів та пасивів балансу. Якщо говорити про метод фінансових коефіцієнтів, або як їх ще називають показників-індикаторів, то перш за все, вони дозволяють користувачеві використовувати інформацію про фінансовий стан підприємства з точки зору прийняття управлінських рішень. І це є істотним, оскільки коефіцієнти дають можливість з'ясувати і продіагностувати основні симптоми змін фінансового стану і визначити тенденції цих змін.

Цілком зрозуміло, що правильний підбір коефіцієнтів можна здійснити, якщо правильно підібрана економічна інформація і сформовані економічні показники, які характеризують діяльність підприємства. Перш ніж представити класифікацію показників-індикаторів за напрямками фінансово-господарської діяльності, слід підкреслити, що великою перевагою коефіцієнтів є те, що вони дають уявлення про ступінь негативних змін (коефіцієнт швидкої та абсолютної ліквідності, коефіцієнт фінансової автономії та фінансової залежності, коефіцієнт фінансового ризику, коефіцієнт маневреності власного капіталу тощо).

Як бачимо, вибір визначення структури оціночних показників-індикаторів дає відповідь не тільки на питання про часовий відрізок діагностики, а ще й коли і в якому обсязі здійснювати фінансову діагностику підприємства. Найбільш привабливим з практичної точки зору представляється регламент діагностики, при якому:

- один раз на рік (в період підготовки річного звіту) проводиться фундаментальна фінансова діагностика, яка передбачає використання всього діагностичного інструментарію;
- щомісячно проводиться оцінка обмеженої кількості показників за результатами поточного місяця (зазвичай це робиться в перших числах наступного місяця). У процесі щомісячної оцінки здійснюється контроль економічних показників, які характеризують оперативні результати діяльності (показники ділової активності та рентабельності діяльності підприємства).

Щодо застосування економічних моделей – на основі аналізу фінансової звітності організацій за кілька років до їх банкрутства аналітики різних країн сформували різні моделі передбачення ризиків ділової неспроможності. Більш ранні моделі прогнозування банкрутства були одномірними, тобто побудованими на значеннях якогось одного коефіцієнта. Згодом вони стали ускладнюватися за рахунок залучення в аналізі все більшої кількості різноманітних коефіцієнтів (моделі Альтмана, Таффлера, Фулмера, Спрінгейта тощо). Вивчивши логіку одномірної, двох— та трьохмірних моделей, стало зрозумілим, що кожен з авторів цих моделей визначає для себе свою межу області допустимих значень, скажімо «Z-зону», яка характеризує оптимальну діяльність підприємств. Значення, які не потрапляють в цю зону, сигналять про наближення неприємностей. Причому, кожна модель має своє значення цієї зони, що пояснюється відмінностями в структурній організації підприємств, форм власності та видів діяльності тощо. У випадку української практики економічної діяльності, в законодавчому полі, що регулює цю діяльність, діапазон «Z-зони» дещо інший, однак, це не зменшує цінності та корисності використання економічного моделювання. Наприклад, наукові дослідження російських вчених Іркутської державної економічної академії дозволили застосувати в практику чотирьохфакторну модель прогнозу ризиків, яка містить в собі коефіцієнти по оборотному капіталу, чистому прибутку, виручки від реалізації, витрат на виробництво і реалізацію тощо. Це дає можливість отримати найбільш об'єктивну картину відносно наближення до банкрутства або до зниження ділової активності. Теоретично, можна виділити чотири основні етапи економічної діагностики якості та достовірності фінансової звітності (рис. 1). Сучасні труднощі, що склалися в українській економіці, продиктовані не тільки необхідністю реформування заходів щодо бухгалтерського обліку та нормативного обґрунтування, але й вимагають більш жорсткої оцінки у відношенні якості внутрішнього контролю, його середовища, процесу оцінки ризиків суб'єктів господарювання, інформаційної системи, процедур контролю та моніторингових заходів.

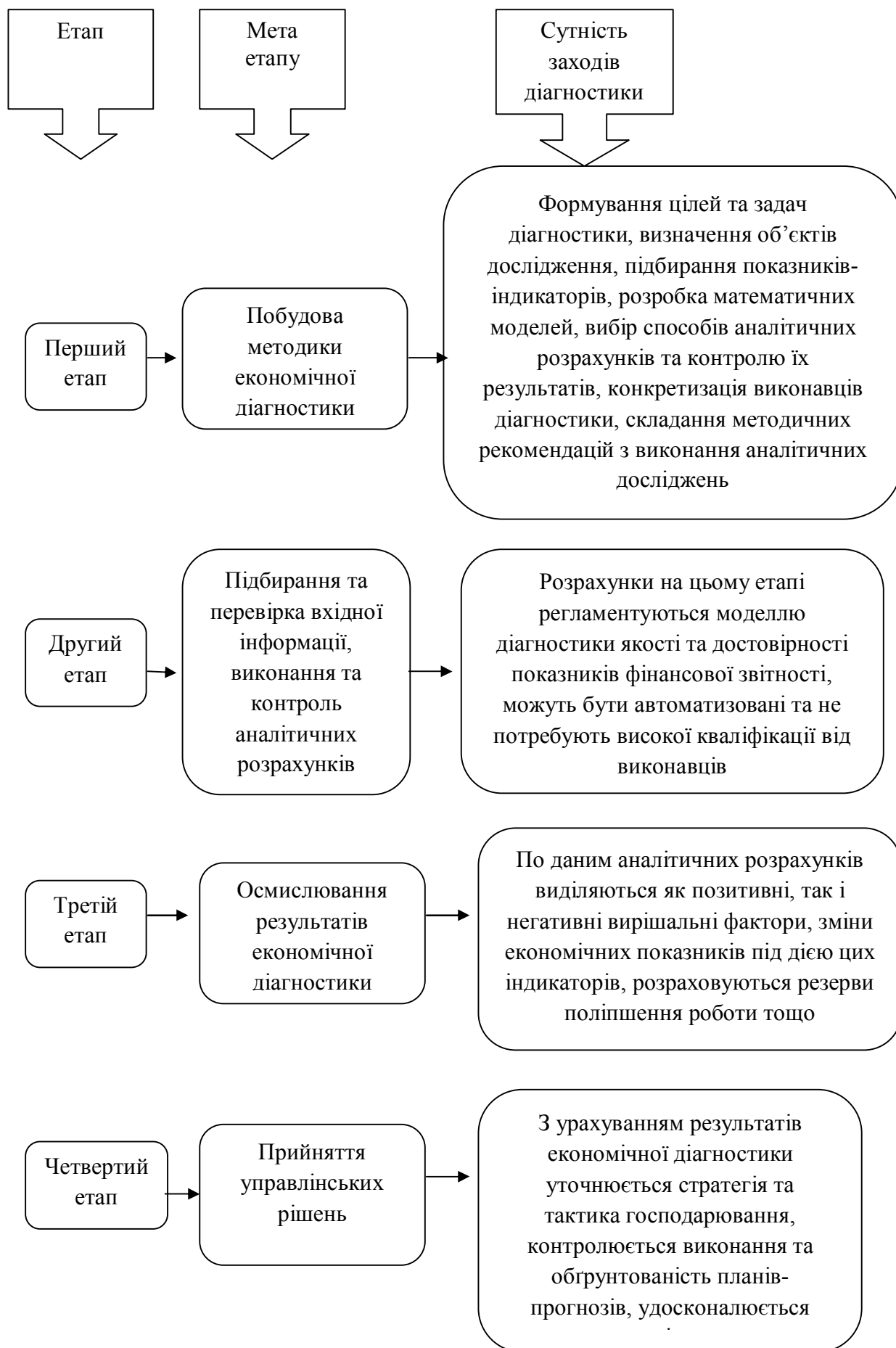

Рис. 1. Основні етапи економічної діагностики

Як відомо, діяльність підприємств складається з різноманітних напрямків, і в цьому сенсі система оціночних показників може мати класифікацію, що представлена на рис. 2.

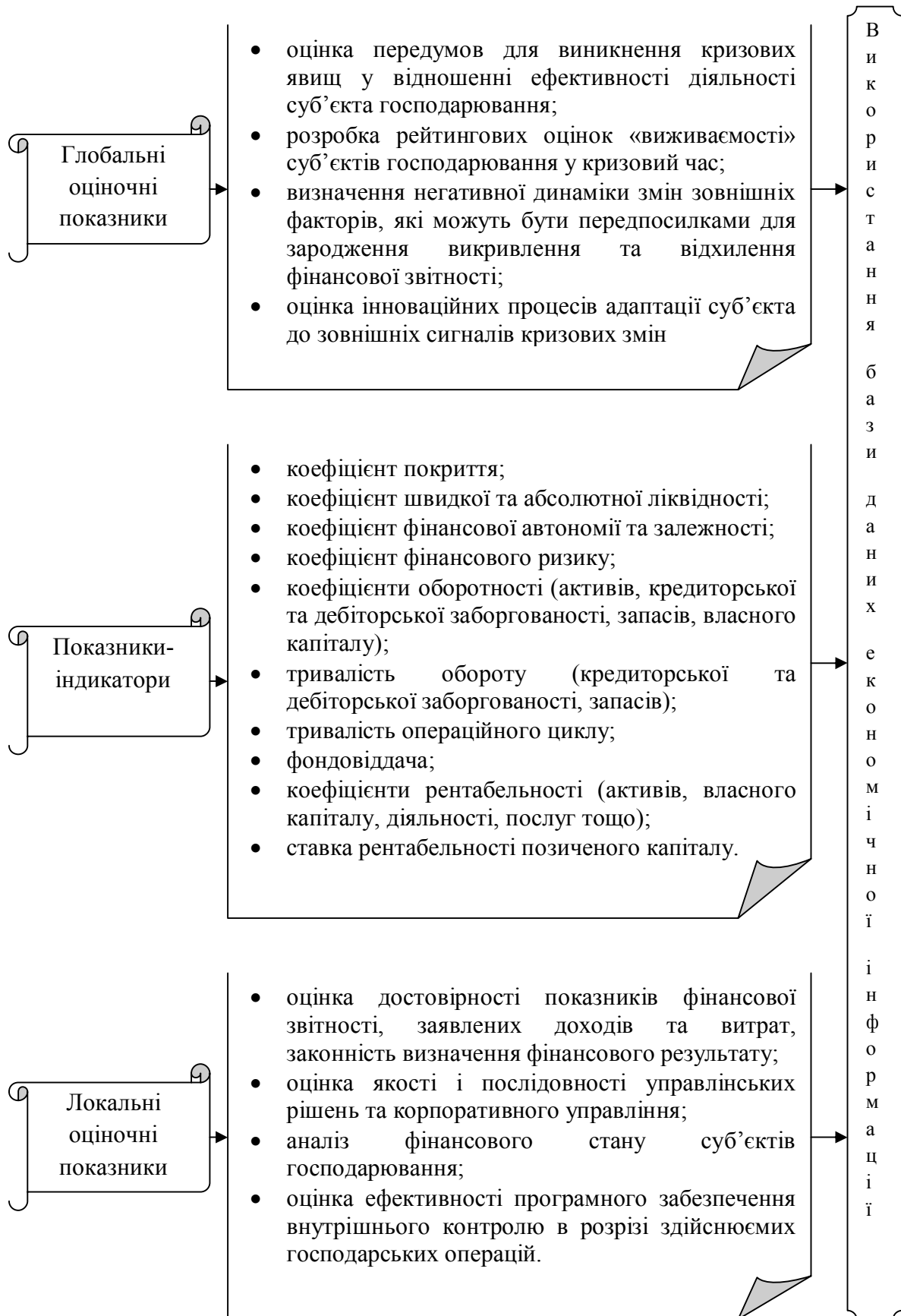

Рис. 2. Класифікація системи оціночних показників фінансової діагностики

Висновки і перспективи подальших розробок. Основна мета фінансової діагностики направлена на осмислення можливості створення системи оціночних показників, як інструмента, реагуючого на відхилення або появлення причин викривлення інформації у відношенні зміни якісних або кількісних характеристик об'єктів, які підлягають дослідженню.

Тобто, системи оціночних показників-індикаторів, які «просигналять» про кризові явища, що зароджуються в господарюванні суб'єктів і необхідності реагування на них.

Таким чином, використовуючи систему оціночних показників при фінансовому діагностуванні зародження умов для відхилень та викривлення інформації внутрішнього контролю у відношенні різних напрямків діяльності підприємств можливо визначити профілактичні заходи щодо зниження таких умов, як падіння ефективності виробництва, негативної динаміки результативних показників по обороту капіталу, тривалості операційного та фінансового циклу, появи дефіциту грошових коштів, що нерозривно пов'язано з несвоєчасними розрахунками по довгостроковим та короткостроковим зобов'язанням.

Також, показники-індикатори дозволять продіагностувати загрозу банкрутства та запропонувати власникам заходи щодо уникнення помилок, відхилень та викривлень інформації, прийняття стратегічних рішень у відношенні попередження та захисту підприємства від внутрішніх та зовнішніх факторів кризових явищ.

Список використаної літератури

1. Голов С. Ф. Бухгалтерський облік і фінансова звітність за міжнародними стандартами / С. Ф. Голов, В. М. Костюченко. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – Х.: Фактор, 2008. – 1008 с.
2. Ткаченко Н. М. Теорія і практика бухгалтерського обліку та фінансової звітності в умовах євроінтеграції / Н. М. Ткаченко // Удосконалення обліку, аудиту і аналізу у контексті євроінтеграції: Матеріали Всеукраїнської наук.-метод.конф. з міжнар.участю 12-15 травня 2009 р. – Севастополь: Вид-во СевНТУ, 2009. – С. 88–91.
3. Костенко Т. Д. Економічний аналіз і діагностика стану сучасного підприємства: [навч. посіб.] / Т. Д. Костенко, Є. О. Підгора, В. С. Рижиков, В. А. Панков, А. А. Герасимов, В. В. Ровенська. – Київ: Центр навчальної літератури, 2005. – 400 с.
4. Шеремет А. Д. Фінанси підприємств: менеджмент та аналіз: [навч. посіб.] – [2-е вид., випр. та доп.] / А. Д. Шеремет, А. Ф. Іонова. – М.: ИНФРА-М, 2007. – 479 с.
5. Бердникова Т. Б. Аналіз та діагностика фінансово-господарської діяльності підприємства: [навч. посіб.] / Т. Б. Бердникова. – М.: ИНФРА-М, 2005. – 215 с.
6. Мних Є. В. Економічний аналіз: [підруч.] / Є. В. Мних. – Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – 412 с.
7. Салига С. Я. Фінансовий аналіз: [навч. посіб.] / С. Я. Салига, Н. В. Дацій, С. О. Корецька, Н. В. Нестеренко, К. С. Салига. – Київ: Центр навчальної літератури, 2006. – 210 с.
8. Кужельний М. В. Контроль фінансової звітності та правильності її складання: Навчально-методичний посібник для студентів економічних спеціальностей і працівників обліково-аналітичних і контрольно-ревізійних служб підприємств, організацій та установ / М. В. Кужельний, Є. В. Калюга, О. В. Калюга / [за загальною редакцією д-ра екон.наук, професора М. В. Кужельного]. – К.: Ельга, Ніка-Центр, 2001. – 240 с.
9. Волкова Н. А. Фінансова звітність як основа аналізу фінансового стану підприємств / Н. А. Волкова // Сучасні вимоги до обліку та контролю у контексті глобалізації: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції: Одеса, 23-24 травня 2009 р. – Одеса: ОДЕУ, 2009. – С. 41–42.